

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документу.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Інформаційне повідомлення з юриспруденції Суду №116

Лютий 2009 р.

Andrejeva проти Латвії - 55707/00

Рішення від 18.2.2009 [ВП]

Стаття 14

Дискримінація

Відмова врахувати трудовий стаж заявниці у колишньому Радянському Союзі при нарахуванні пенсії за віком через те, що вона не мала громадянства Латвії: *порушення*

Факти: Заявниця вперше приїхала до Латвії у 1954 році, у віці 12 років, коли Латвія була частиною Радянського Союзу. Відтоді вона там постійно мешкає. Маючи спочатку громадянство СРСР, зараз вона має статус постійного мешканця і негромадянина Латвії. У 1966 році вона почала працювати на заводі з переробки пластмаси в Олайне, котрий раніше був державним підприємством під управлінням колишнього Міністерства СРСР з хімічної промисловості. Хімічний комплекс знаходився на території колишнього СРСР, котра потім стала латвійською територією. До 1981 року вона перебувала під управлінням державного підприємства, керівництво якого знаходилось у Києві. Потім її перевели під керівництво підвідділу того ж підприємства, правління якого знаходилось у Москві. Хоча заробітна платня виплачувалась заявниці через поштові перекази, спочатку з Києва, а потім з Москви, її переведення не позначилось на умовах її роботи, оскільки вона продовжувала працювати на переробному заводі. Після проголошення незалежності Латвії, у листопаді 1990 року, заявниця перейшла під пряме управління керівництва заводу. Вийшовши на пенсію у 1997 році, вона подала до місцевого відділу соціального страхування прохання про нарахування пенсії за віком. Їй відповіли, що, відповідно до статті 1 перехідних положень Закону про державне пенсійне страхування, лише період роботи у Латвії може бути

взятий до уваги при нарахуванні пенсії для іноземців або осіб без громадянства, котрі мешкали у Латвії станом на 1 січня 1991 року. Оскільки заявниця з 1 січня 1973 до 21 листопада 1990 року перебувала у трудових відносинах із підприємствами, розташованими у Києві і Москві, правління відділу нарахувало їй пенсію з урахуванням лише часу роботи до і після цього періоду. Внаслідок цього, її місячна пенсія становила 20 латів (приблизно 35 євро). Заявниця розпочала адміністративні і судові процеси з оскарження цього рішення. Зрештою, апеляція з питань права, подана прокурором до Сенату Верховного суду, після розгляду у відкритому судовому засіданні 6 жовтня 1999 року, була залишена без задоволення. Сенат залишив без змін рішення районного і регіонального судів, відповідно до яких період, протягом якого заявниця перебувала у трудових відносинах з українським і російським підприємствами не міг бути взятий до уваги при нарахуванні пенсії. Він також зазначив, що, оскільки такі працівники не були платниками податків у Латвії, немає підстав поширювати на неї дію латвійської схеми обов'язкового соціального страхування. Заявниця подала прохання про перегляд її справи, оскільки вона не могла відвідати судові засідання 6 жовтня 1999 року, тому що воно розпочалось раніше, ніж було заплановано. Це клопотання було залишене без задоволення. У лютому 2000 року їй повідомили, що, на основі угоди між Латвією і Україною, її пенсію було перераховано, починаючи з 1 листопада 1999 року, і було взято до уваги роки, коли вона перебувала в трудових відносинах з українським підприємством.

Право: Стаття 14 в сукупності зі статтею 1 Протоколу № 1 – Щодо застосування статті 1 Протоколу № 1, Уряд надав великої ваги різниці між радянською пенсійною системою, у якій пенсії виплачувались зі спільних державних бюджетних ресурсів відповідно до солідарного принципу, і системою, яка поступово запроваджується починаючи з 1991 року, і яка ґрунтується на індивідуальних внесках кожного платника. Проте, Суд відзначив, що коли держава вирішує запроваджувати пенсійну схему, то пов'язані з нею індивідуальні права й інтереси підпадають під дію статті 1 Протоколу №1, незалежно від сплати внесків і способів, у які наповнюється пенсійна схема. Окрім того, якщо держава сама вирішує сплачувати особам пенсію за період роботи поза її територією, і таким чином створює достатньо чітку правову базу у національному праві, то можливе нарахування таких виплат також підпадає під дію статті 1 Протоколу № 1. У випадку заявниці, перехідні положення латвійського Закону про державне пенсійне страхування передбачали нарахування пенсії за віком з огляду на сукупний період працевлаштування до 1991 року на території колишнього СРСР, незважаючи на сплату внесків, але це стосувалось лише громадян Латвії. Тому заявниці було відмовлено в такій пенсії виключно через те, що вона не мала латвійського громадянства. Цього достатньо, аби Суд встановив, що матеріальна скарга заявниці підпадає під дію статті 1 Протоколу № 1.

Щодо суті цієї справи, Суд зазначив, що оскільки заявниця встановила різницю у ставленні, то Уряд має довести виправданість такої різниці. У випадку заявниці, різниця у ставленні переслідувала принаймні одну правомірну мету, сумісну з основними завданнями Конвенції, а саме, захист економічної системи країни. Далі Суд розглянув пропорційність мети і засобів, вжитих для її досягнення. Відмова національних органів врахувати працю заявниці «поза територією Латвії», ґрунтувалась виключно на її громадянстві, оскільки не оспоровалось те, що латвійські громадяни, які перебували в такому ж становищі, як і заявниця, працювали на тому ж підприємстві в той же час, отримали б оспоровану частку пенсії за віком. Окрім того, сторони погодились, що якби заявниця прийняла громадянство Латвії, вона б автоматично отримала пенсію за весь трудовий стаж. Суд зазначив, що необхідні дуже поважні підстави, аби він вирішив, що різниця у ставленні,

заснована виключно на критерії громадянства, є сумісною з Конвенцією; у справі заявниці він таких підстав не вбачає. По-перше, не було встановлено, і навіть не стверджувалось, що заявниця не виконала інші законні вимоги для нарахування їй пенсії за віком за весь трудовий стаж. Отже, вона об'єктивно знаходилась у подібній ситуації, як і особи, які мали такий же чи подібний трудовий стаж, але які після 1991 року були визнані громадянами Латвії. По-друге, не було доказів, що в радянський період існувала різниця у ставленні між громадянами союзних республік щодо пенсій. По-третє, заявниця на даний час не є громадянкою жодної держави, а має статус «постійного резидента негромадянина» Латвії, єдиної держави, з якою вона мала будь-який постійний правовий зв'язок і, отже, єдиної держави, яка об'єктивно могла взяти на себе відповідальність за неї стосовно соціального страхування. За таких обставин, аргументи, надані Урядом, не були достатніми, аби переконати Суд у існуванні у справі заявниці «розумного зв'язку пропорційності», котрий зробив би оспорювану різницю у ставленні сумісною з вимогами статті 14. Попри точку зору Уряду, що узгодження періодів працевлаштування було питанням переважно двосторонніх міждержавних угод щодо соціального страхування, Суд відзначив, що, ратифікувавши Конвенцію, Латвія взяла на себе обов'язок забезпечити «кожному під [її] юрисдикцією» права і свободи, гарантовані Конвенцією. Відповідно, латвійська держава не може бути звільнена від відповідальності за статтею 14 на тій підставі, що вона не була пов'язана з Україною і Росією міждержавними угодами щодо соціального страхування. Суд не міг також погодитись з аргументом Уряду, що заявниця могла б просто прийняти громадянство Латвії, аби отримати повний обсяг пенсії. Заборона дискримінації у статті 14 має сенс, лише якщо береться до уваги особисте становище заявника як воно є.

Висновок: порушення (шістнадцятьма голосами проти одного).

Стаття 6 – Суд зазначив, поміж іншим, що апеляція з питань права була подана не самою заявницею або її адвокатом, а прокурором, прикріпленим до Ризького регіонального суду. Уряд стверджував, що сприятлива позиція прокурора звільнила Сенат від обов'язку надати заявниці можливість особисто відвідати судові засідання. Цей аргумент не є переконливим для Суду, зокрема тому, що латвійське право не передбачає, що прокурор може представляти одну зі сторін або заміщати сторону під час судового розгляду. Заявниця була стороною адміністративного процесу, розпочатого за її заявою. Відповідно, як головна зацікавлена особа цього процесу, вона мала отримати повний перелік гарантій, притаманних принципу змагальності. Той факт, що апеляція з питань права була подана прокуратурою, жодним чином не позбавив заявницю права бути присутньою під час судового засідання у її справі, права, яким вона не могла скористатись попри власне бажання.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 41 – 5000 євро стосовно усієї завданої шкоди.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини
Це резюме, підготовлене Секретаріатом, не є обов'язковим для Суду.

Посилання на [Інформаційні повідомлення з юриспруденції](#)

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити з бази рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-яких інших баз даних, в яких Суд його також розмістив. Його можна відтворювати в некомерційних цілях за умови, що будуть зазначені повна назва справи та посилання на авторське право і Цільовий фонд «Права людини». Для використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за наступною адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int